

ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΦΥΛΟΥ

Η ΣΥΖΥΓΙΚΗ ΒΙΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

Δρ Βικεντία Χαριζοπούλου

Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Μαιευτικής ΠαΔΑ

Μέλος ερευνητικής ομάδας ATHENA Study

Μορφές ενδοοικογενειακής βίας

Συζυγική βία

Ορισμός: οποιαδήποτε μορφή βίας που εκδηλώνεται εντός του γάμου ή της συντροφικής σχέσης και ασκείται από έναν από τους δύο συντρόφους κατά του άλλου, με σκοπό να ελέγξει, να χειραγωγήσει ή να βλάψει το θύμα

Συνήθως: ο δράστης εναλλάσσει τη συμπεριφορά του

Βίαη – Υβριστική – Απολογητική («Υπόσχομαι ότι θα αλλάξω»)

Μορφές

Σωματική βία
Σεξουαλική βία
Ψυχολογική/ Συναισθηματική βία
Οικονομική βία

Διαπράττεται κυρίως από έναν οικείο σύντροφο και συμβαίνει εντός των ορίων του σπιτιού

Αυτή η μορφή βίας είναι «κρυμμένη» από τη δημόσια θέα και όταν γίνεται ορατή, συχνά θεωρείται ιδιωτική, οικογενειακή υπόθεση

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΥΠΟΘΕΣΗ

- 1 στις 4 κακοποιημένες γυναίκες έχει αποπειραθεί να αυτοκτονήσει τουλάχιστον μία φορά
 - 1 στις 7 κάνει κατάχρηση αλκοόλ
 - 1 στις 10 κάνει χρήση ναρκωτικών ή άλλων εξαρτησιογόνων ουσιών

Οι 4 φάσεις του Κύκλου της Συζυγικής Βίας (1/2)

- 1^η: Η ένταση

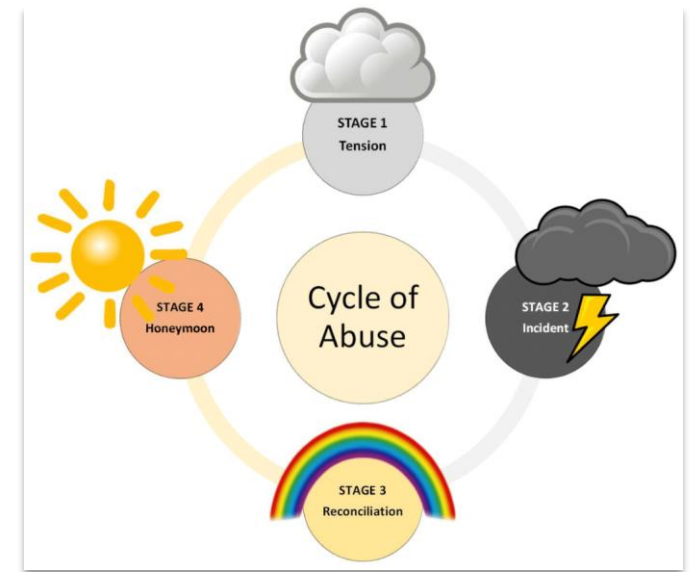
- Στην αρχή της σχέσης, μπορεί να μην υπάρχει εμφανής βία, αλλά ο θύτης αρχίζει να εκδηλώνει ψυχολογική ή λεκτική βία, όπως εκφοβισμός, απειλές ή ψυχολογική πίεση.
- Στη φάση αυτή, το θύμα συχνά βιώνει φόβο ή άγχος, αλλά δεν υπάρχει ακόμα σωματική βία. Οι εντάσεις αυξάνονται με την πάροδο του χρόνου, και το θύμα μπορεί να προσπαθήσει να ικανοποιήσει τις ανάγκες του θύτη για να αποφύγει την εκδήλωση βίας.

- 2^η: Η επιθετικότητα

- Η φάση όπου η βία γίνεται σωματική ή σεξουαλική, και οι επιθέσεις είναι έντονες και σοβαρές. Οι θύτες μπορεί να χρησιμοποιούν χτυπήματα, στραγγαλισμό ή κακοποίηση, με σκοπό να ασκήσουν πλήρη έλεγχο
- Πιο επικίνδυνη/ σοβαρή: προκαλεί άμεσα τραύματα και βλάβες στο θύμα
- Στο τέλος της φάσης, το θύμα συνήθως νιώθει εξουθενωμένο, φοβισμένο ή απογοητευμένο, ενώ ο θύτης μπορεί να εκδηλώσει μεταμέλεια ή να αρνηθεί τις πράξεις του

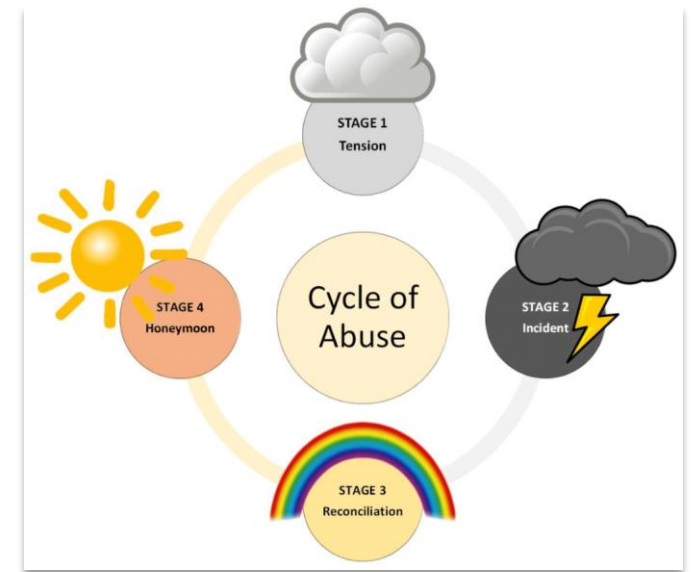
- 3^η: Η μεταμέλεια

- 4^η: Η συμφιλίωση

Οι 4 φάσεις του Κύκλου της Συζυγικής Βίας (2/2)

- 1^η: Η ένταση
- 2^η: Η επιθετικότητα (της έκρηξης)
- 3^η: Η μεταμέλεια (της συγνώμης, του εξαγνισμού)
 - Ακολουθεί η φάση, όπου ο θύτης προσπαθεί να δικαιολογήσει τις πράξεις του ή εκδηλώνει μεταμέλεια. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει λόγια συγνώμης, δώρα, ή υποσχέσεις ότι η βία δε θα επαναληφθεί
 - Ο θύτης μπορεί να δείξει υπερβολική στοργή, να υπόσχεται να αλλάξει ή να προσπαθήσει να πείσει το θύμα ότι η βία ήταν «σφάλμα» ή «συμβάν που δεν θα ξανασυμβεί».
 - Αυτή η φάση είναι συχνά παραπλανητική για το θύμα, καθώς μπορεί να δημιουργήσει την ψευδαίσθηση ότι η κατάσταση μπορεί να βελτιωθεί και ότι το θύμα έχει την ευθύνη να «συγχωρέσει» τον θύτη
- 4^η: Η συμφιλίωση (της ηρεμίας)
 - Στη φάση αυτή, η βία συνήθως υποχωρεί ή εξαφανίζεται προσωρινά. Ο θύτης μπορεί να είναι συμπαθητικός και προσηνής, και η ατμόσφαιρα στην οικογένεια φαίνεται να είναι πιο ήρεμη. Αυτή η περίοδος μπορεί να διαρκέσει εβδομάδες ή μήνες, δημιουργώντας την ψευδαίσθηση ότι η βία έχει σταματήσει
 - Στην πραγματικότητα, όμως, αυτή η ήρεμη περίοδος είναι συνήθως προσωρινή και ακολουθείται από την ένταση που αναβιώνει σε επόμενο χρόνο, προκαλώντας την επανέναρξη του κύκλου της βίας

Πότε ξεκινά η ενδοοικογενειακή βία σε μια σχέση;

- Οι άνθρωποι συνήθως δεν μπαίνουν σε σχέσεις περιμένοντας ότι η σχέση θα γίνει βίαιη.
- Είναι σχεδόν αδύνατο να εντοπιστεί η ακριβής στιγμή που αρχίζει η ενδοοικογενειακή βία. Είναι συνήθως μια σταδιακή και πολυεπίπεδη διαδικασία που εξελίσσεται σε μια ορισμένη χρονική περίοδο.
- Συχνά τα θύματα δεν συνειδητοποιούν ότι υπάρχει ενδοοικογενειακή βία, επειδή έχουν σταδιακά συνηθίσει στη βία (διαδικασία κανονικοποίησης), παρόλο που η βία αυξάνεται. Συμπεριφορές, πεποιθήσεις ή καταστάσεις που κανονικά θα θεωρούνταν απαράδεκτες δεν αμφισβητούνται και θεωρούνται φυσιολογικές.
- Αυτός ακριβώς είναι ο λόγος για τον οποίο είναι τόσο δύσκολο για τα περισσότερα θύματα να ξεφύγουν από αυτό.

Λόγοι για τους οποίους το θύμα δεν αφήνει «απλά» το δράστη:

- Αμφιθυμία του θύματος σχετικά με τη σχέση (παραμονή/ αποχώρηση)
- Συναισθηματική εξάρτηση και άλλοι ψυχολογικοί παράγοντες
- Ο φόβος της απώλειας παιδιών ή/ και του σπιτιού μπορεί να είναι μια σημαντική ανησυχία
- Ο δράστης απειλεί με αυτοκτονία
- Τα θύματα πιστεύουν ότι είναι δικό τους λάθος που αντιμετωπίζονται με αυτόν τον τρόπο (Gaslighting)

Γιατί μπορεί να είναι δύσκολο για τα θύματα να το πουν σε κάποιον;

- Τα θύματα που είναι γονείς ή συγγενείς του δράστη μπορεί να τείνουν να καλύπτουν τον δράστη λόγω οικογενειακών δεσμών, καθιστώντας δυσκολότερη την αποκάλυψη της κατάστασης
- Απομόνωση
- Πολιτισμικά ή θρησκευτικά εμπόδια (πχ κάποιος θα κατέστρεφε την οικογενειακή τιμή ή θα διέπραττε αμαρτία εάν έπαιρνε διαζύγιο)
- Ανησυχίες για το καθεστώς μετανάστευσης, φόβος απώλειας παιδιών
- Χαμηλή αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση, πένθος στο στενό περιβάλλον (δεν θέλω να επιβαρύνω κανέναν) ή σωματική αδυναμία
- Η ύπαρξη αναπηρίας μπορεί να δημιουργήσει ένα εμπόδιο για τα θύματα να ζητήσουν βοήθεια

Σημεία και Συμπτώματα

Οξεία τραύματα ως Φυσικές επιπτώσεις της IPV (Intimate Partner Violence)

- Μώλωπες, αμυχές, κοψίματα, γρατζουνιές πληγές
- Τραύματα από πυροβολισμούς
- Τραύματα γεννητικών οργάνων
- Κακώσεις και τραυματισμοί αρθρώσεων (στραμπουλήγματα, διαστρέμματα)
- Κατάγματα (από πτώση ή χρήση αντικειμένων)
- Καψίματα (καυτό λάδι, τσιγάρο)
- Ενδοκρανιακοί τραυματισμοί
- Τραυματισμοί στα μάτια/ κογχικοί
- Χρόνια προβλήματα (πόννοι στην πλάτη ή στις αρθρώσεις ή τους μυς, συχνόι πονοκέφαλοι)

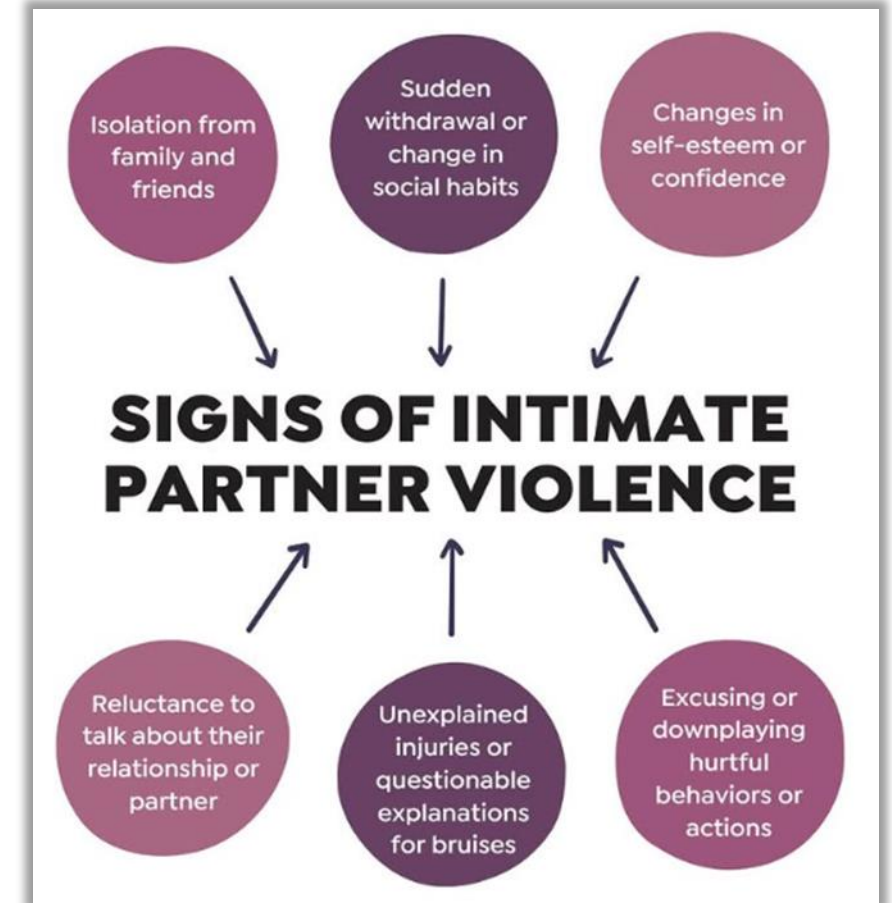
Τα θύματα συχνά αποφεύγουν να ζητήσουν ιατρική βοήθεια

Όταν τη ζητήσουν, δικαιολογούν τα τραύματα με ψευδείς ιστορίες, όπως πτώσεις ή ατυχήματα

Ψυχολογικά και Συναισθηματικά

- Μειωμένη αυτοεκτίμηση, συναισθηματική πίεση
 - Ντροπή, ενοχή
 - Καταθλιπτική διάθεση
- Αίσθημα απομόνωσης ή αποξένωσης
 - Από την οικογένειά του, τους φίλους του καθώς ο θύτης προσπαθεί να απομονώσει το θύμα από το υποστηρικτικό του δίκτυο
 - Αποφυγή ερωτήσεων σχετικά με τη σχέση ή την προσωπική ζωή
- Το θύμα δικαιολογεί τις πράξεις του θύτη, τον υπερασπίζεται, τον συγχωρεί επανειλημμένα
- Αυξημένο άγχος και φόβο για την επόμενη επίθεση
 - Υιοθετεί στρατηγικές αποφυγής καταστάσεων που προκαλούν την επιθετικότητα του θύτη

Σχέσεων και συμπεριφορών

- Έλεγχος και χειραγώγηση
 - Ο θύτης προσπαθεί να ελέγξει τις δραστηριότητες, το χρόνο, τις κοινωνικές επαφές και τα οικονομικά του θύματος
 - Συχνές απειλές ή υπερβολική επιτήρηση (πχ παρακολούθηση μέσω κινητού ή κοινωνικών δικτύων)
- Αποφυγή συνομιλίας ή επαφής με τον σύντροφο
 - Το θύμα συχνά αποφεύγει να μιλήσει ή να αναφέρει την κατάσταση στον σύντροφό του, είτε από φόβο, είτε λόγω της πεποίθησης ότι η συζήτηση δεν θα οδηγήσει σε αλλαγή
- Αποστροφή προς την οικογένεια ή/ και τους φίλους
 - Αποφυγή κοινωνικών επαφών ή εξόδων, διότι το θύμα φοβάται ότι θα εκτεθεί ή ότι θα δημιουργηθούν προβλήματα αν ο σύντροφος μάθει για την αλήθεια
- Συμπτώματα κατάχρησης ουσιών
 - Συσχέτιση της ενδοοικογενειακής βίας με καταναλωτικές συνήθειες, όπως υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ ή ναρκωτικών ουσιών ως τρόπος αντιμετώπισης των ψυχικών και σωματικών τραυμάτων

Βασικές αιτίες πρόκλησης συζυγικής βίας (1/3)

Και αιτίες που συμβάλλουν στον τρόπο που εξελίσσεται

- **Ισχυρές κοινωνικές και πολιτισμικές προσδοκίες για το φύλο**
 - Που υποστηρίζουν τη δυναμική ισχύος και την κατωτερότητα των γυναικών
 - Οι άντρες πιστεύουν ότι έχουν το δικαίωμα να ελέγχουν τις γυναίκες ή να επιβάλουν τις επιθυμίες τους μέσω της βίας
- **Προηγούμενη εμπειρία κακοποίησης (τραύματα από την παιδική ηλικία)**
 - Ανάπτυξη παραμορφωμένων προτύπων συμπεριφοράς, είτε ως θύματα είτε ως δράστες
 - Η διαταραχή μετατραυματικού στρες (PTSD) που προκύπτει από τέτοιες εμπειρίες μπορεί επίσης να επηρεάσει τη συμπεριφορά ενός ατόμου στην ενήλικη ζωή του, οδηγώντας σε βίαιες εκρήξεις
- **Αλκοόλ και ναρκωτικά**
 - Η κατάχρηση αλκοόλ και ναρκωτικών είναι ένας από τους κύριους παράγοντες κινδύνου για τη συζυγική βία. Η χρήση ουσιών μπορεί να μειώσει την αυτοσυγκράτηση και να αυξήσει τη συναισθηματική ένταση και τις επιθετικές τάσεις
 - Δεν είναι από μόνα τους η αιτία της βίας, μπορεί να εντείνουν τις επιθέσεις

Βασικές αιτίες πρόκλησης συζυγικής βίας (2/3)

Και αιτίες που συμβάλλουν στον τρόπο που εξελίσσεται

- **Κοινωνική απομόνωση του θύματος**
 - Ενίσχυση της εξάρτησης από το δράστη, λιγότερο πιθανό να ζητήσει βοήθεια
- **Αδυναμία επικοινωνίας και ψυχολογικά προβλήματα**
 - Διαταραχές προσωπικότητας ή ψυχικές ασθένειες (ναρκισσιστική διαταραχή προσωπικότητας, ψυχοπάθεια, κατάθλιψη, αγχώδης διαταραχή) μπορεί να συντελούν σε ακατάλληλες αντιδράσεις και επιθετικότητα
 - Η έλλειψη αποτελεσματικών στρατηγικών επικοινωνίας και η απογοήτευση από τη μη ικανοποίηση των αναγκών ή επιθυμιών μπορεί να οδηγήσει σε βίαιες συμπεριφορές
- **Οικονομική εξάρτηση ή κοινωνικές συνθήκες**
 - Δημιουργία άγχους και εντάσεων: ο θύτης αντιδρά βία ή καταπίεση, καθώς προσπαθεί να διατηρήσει τον έλεγχο της κατάστασης
 - Σε κοινωνίες με υψηλό ποσοστό ανεργίας ή οικονομική ανασφάλεια, οι σχέσεις μπορεί να επηρεάζονται αρνητικά, και η έλλειψη οικονομικής ανεξαρτησίας για το θύμα (ιδιαίτερα για τις γυναίκες) μπορεί να περιορίσει την ικανότητά τους να ξεφύγουν από τη βία

Βασικές αιτίες πρόκλησης συζυγικής βίας (3/3)

Και αιτίες που συμβάλλουν στον τρόπο που εξελίσσεται

- **Συναισθηματική ανασφάλεια και ανάγκη ελέγχου**
 - Άτομα που βιώνουν συναισθηματική ανασφάλεια ή έχουν ανεπαρκείς κοινωνικές δεξιότητες για να διαχειριστούν τις σχέσεις τους, μπορεί να καταφύγουν στη βία ως μέσο ελέγχου και κυριαρχίας
 - Η ζήλεια, η αβεβαιότητα για την πίστη του συντρόφου ή η ανάγκη για συναισθηματική εκδίκηση μπορούν να οδηγήσουν σε επιθέσεις ή κακοποίηση ως μορφή «εκδίκησης» ή διεκδίκησης της κυριαρχίας
- **Υποτιμητική ή αυταρχική ανατροφή**
 - Τα άτομα που έχουν μεγαλώσει σε οικογένειες με αυταρχικές, βίαιες ή υποτιμητικές πρακτικές καλλιεργούν συμπεριφορές που μπορούν να επαναληφθούν στις μετέπειτα σχέσεις τους
 - Αν τα παιδιά αναπτύξουν την αντίληψη ότι η βία είναι αποδεκτή ή αναγκαία για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα στις σχέσεις, μπορεί να υιοθετήσουν αυτές τις συμπεριφορές ως ενήλικες

Σεξουαλική κακοποίηση στη συζυγική σχέση

Περιλαμβάνει

- Βιασμός και απόπειρα βιασμού
- Σεξουαλική κακοποίηση
- Σεξουαλική παρενόχληση
- Εμπορία ανθρώπων (trafficking)
- Σεξουαλική εκμετάλλευση
- Ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων
- Καταναγκαστική εγκυμοσύνη
- Εξαναγκαστικές εκτρώσεις

Μορφές και Παραδείγματα

- Ανεπιθύμητα σεξουαλικά σχόλια
- Μη επιθυμητό φιλί
- Άγγιγμα γεννητικών οργάνων ή άλλων ιδιωτικών σημείων του σώματος χωρίς συναίνεση
- Διαδικτυακή σεξουαλική παρενόχληση
- Διαδικτυακή παρενοχλητική παρακολούθηση (cyberstalking)
- Εκδικητική πορνογραφία με τη διανομή άσεμνων σεξουαλικών εικόνων ή βίντεο χωρίς τη συγκατάθεσή τους

Σεξουαλική κακοποίηση στη συζυγική σχέση

Χαρακτηριστικά

- Έλλειψη συναίνεσης
- Εξαναγκασμός ή εκφοβισμός
- Εκμετάλλευση αδυναμίας, φόβου
- Απειλές, εκβιασμό
- Σωματική βία, με σκοπό την υποταγή
- Το θύμα μπορεί να αισθάνεται ένοχο, ντροπιασμένο, αξιολύπητο
- Συχνά αγνοείται ή παραβλέπεται λόγω της συναισθηματικής εξάρτησης, των κοινωνικών πιέσεων και της αντίληψης ότι οι «σύζυγοι έχουν δικαίωμα ο ένας στον άλλο»

Υποεκτίμηση του επιπολασμού του φαινομένου

Νομικό πλαίσιο, Ελλάδα

- Βιασμός (άρθρο 336 ΠΚ (Ν.4619/2019 ΦΕΚ 95/Α/11-6 -2019 όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 4855/2021)
- Συζυγικός βιασμός (άρθρο 8 Ν.3500/2006 ΦΕΚ 232/Α/24-10-2006)
- Σεξουαλική παρενόχληση Ν.4604/2019 για την προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φυλών

ΜΥΘΟΣ	ΑΛΗΘΕΙΑ
Η ενδοοικογενειακή βία αφορά άτομα χαμηλής κοινωνικοοικονομικής θέσης ή άτομα που ανήκουν σε μειονότητες	Εκδηλώνετε σε όλες τις κοινωνικο-οικονομικές ομάδες, ανεξάρτητα από το εισόδημα, τη μόρφωση, την ηλικία, την εθνικότητα
Η ενδοοικογενειακή βία είναι μόνο σωματική	Περιλαμβάνει πολλές μορφές κακοποίησης
Οι γυναίκες θύματα κακοποίησης είναι υπεύθυνες ως έναν βαθμό για την κακοποίησή τους	Επικίνδυνος μύθος μετατόπισης της ευθύνης από το δράστη στο θύμα
Οι δράστες κακοποίησης είναι ψυχικά διαταραγμένα άτομα	Μόλις το 10%
Οι δράστες δεν μπορούν να ελέγξουν τον θυμό τους	Ο θυμός μπορεί να εξωτερικευτεί με άλλους τρόπους. ΕΠΙΛΕΓΟΥΝ αυτή τη συμπεριφορά
Συμβαίνει μόνο σε ζευγάρια που δεν αγαπιούνται	Συμβαίνει σε οποιαδήποτε σχέση
Η χρήση αλκοόλ και τοξικών ουσιών από το δράστη κακοποίησης αποτελεί την πραγματική αιτία εκδήλωσης βίας κατά της συντρόφου του	Μπορεί να συνδέεται με την εκδήλωση βίας, αλλά δεν αποτελεί την κύρια αιτία εκδήλωσής της
Οι γυναίκες που υφίστανται βία είναι αδύναμες	Επηρεάζει γυναίκες με ποικίλες προσωπικότητες
Τα άτομα που υπήρξαν θύματα κακοποίησης στην παιδική ηλικία, εξελίσσονται σε βίαιους συντρόφους/ συζύγους	Είναι πιθανό, αλλά όχι προδιαγεγραμμένο
Αποτελεί προσωπική υπόθεση, η κοινωνία δεν πρέπει να αναμιχθεί	Κοινωνικό πρόβλημα με παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η κοινωνία και οι θεσμοί πρέπει να αναλάβουν δράση για να προστατεύσουν τα θύματα και να τιμωρήσουν τους θύτες
Το θύμα πρέπει να φύγει αμέσως από την οικογένεια για να σωθεί	Αίσθημα εγκλωβισμού, λόγω φόβου, οικονομικών περιορισμών, συναισθηματικής εξάρτησης ή απειλών